

1. Obiekt

KOŚCIÓŁ PARAFIALNY p.w. ŚŚ Apostołów
Piotra i Pawła

2. Czas powstania
1 poł. XIV w.

3. Miejscowość
Z I E L E Ń

4. Adres
Zieleń
87-200 Wąbrzeźno

nr hipoteczny

5. Przynależność administracyjna

województwo kujawsko-pomorskie
powiat Wąbrzeźno
gmina Wąbrzeźno

6. Poprzednie nazwy miejscowości

Sellen, Zelen, Żelen,
Zielen

7. Przynależność administracyjna
przed 1 VI 1975 r. przed 1.01.1999 r.
województwo toruńskie

powiat

8. Właściciel i jego adres

Parafia Rzymsko-Katolicka
p.w. ŚŚ. Apostołów Piotra i Pawła
Zieleń nr 17, 87-200 Wąbrzeźno

9. Użytkownik i jego adres

J.W.

10. Rejestr zabytków

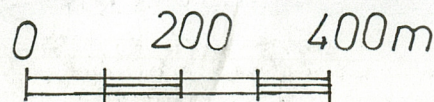
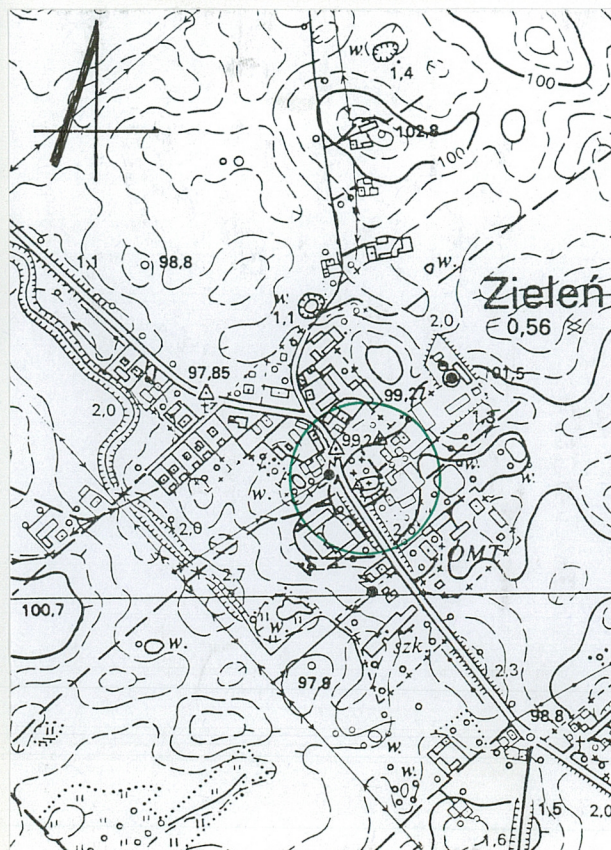
Nr A/125/44 data 20.05.1930

1. Elewacja wschodnia.

2. Wnętrz, nawa.

ORIENTACJA
skala 1 : 10 000

12. Autorzy, historia obiektu, określenie stylu

Kościół gotycki.

Wzniesiony zapewne w 1 poł. XIV w.
Pierwotnie być może salowy.
W XV w. powiększony przez dodanie
prezbiterium.

Odnowiony w 1925 r.

Parafia w Zieleniu założona zapewne
w pocz. XIV w.

Pierwotnie miejscowość wchodziła
w skład parafii golubskiej.

W 1338 r. wystawienie dokumentu
lokacyjnego dla Zielienia.

W 1414 r. straty wojenne kościoła
oceniano na 15 grzywien.

W 1445 r. parafia w spisie synodu
laickiego bpstwa chełmińskiego.

W 1637 r. potwierdzone obecne wezwa-
nie kościoła: ŚŚ. Apostołów Piotra
i Pawła.

W 1637 r. kościół filialny parafii
w Radowiskach, a w latach 1706-1919
parafii w Pluskowęsach.

Później kuracja i samodzielna
parafia.

Do 1992 r. w diecezji chełmińskiej.
Obecnie diecezja toruńska, dekanat
golubski.

Wystrój kościoła: średniowieczne
polichromie na wewnętrznej ścianie
szczytów (na strychu) z 2 poł. XIV w.
- dwubarwna wić roślinna oraz
w trzech wnękach przedstawienia
figuralne: Ukrzyżowanie, Św. Krzysztof
i Św. Barbara; belki stropowe z orna-
mentalną bordiurą z 4 ćw. XVIII w.
Ołtarz główny z poł. XVII w. prze-
kształcony w 1877 r.

Antepedium kurdybanowe z ok. 1730 r.

13. Opis (sytuacja, materiał i konstrukcja, rzut, bryła, elewacje, wnętrze, wyposażenie, instalacje)

SYTUACJA.

Miejscowość Zieleń położona jest 6 km na południe
od Wąbrzeźna, przy szosie Wąbrzeźno - Kowalewo,
od której prowadzi do wsi krótki wjazd.
W pobliżu, 2 km na zachód od wsi znajduje się stacja
kolejowa na trasie Toruń-Olsztyn.

Kościół usytuowany jest w obrębie wsi, na lekkim wznie-
sieniu. Jest on orientowany.

Teren wokół kościoła zajmuje cmentarz porośnięty
starodrzewiem (m.in. lipy i jesiony).

Teren otoczony jest ogrodzeniem z kutej kraty, z furtką
od strony wsi i od plebanii.

Przy wejściu do kościoła i zakrystii zachowały się
fragmenty bruku kamiennego.

W bezpośrednim sąsiedztwie kościoła, po północno-wschod-
niej stronie wznosi się PLEBANIA.

Zbudowana prawdopodobnie w k. XIX w., murowana z cegły,
parterowa, kryta dachem dwuspadowym z eternitu,
o frontowej elewacji 5-osiowej z wejściem na osi.

MATERIAŁ, KONSTRUKCJA, TECHNIKA.

- fundamenty kamienne,
- ściany wymurowane z cegły ceramicznej z użyciem kamienia
polnego w dolnych partiach.
- stropy: w prezbiterium płaski, odeskowany z listwowaniem,
w nawie płaski na belkach profilowanych,
w zakrystii sklepienie krzyżowe z profilowanymi żebrami,
w wieży stropy belkowe,
- więźba dachu drewniana, płatwiowo-krokwiowo-jętkowa,
(jętki w dwóch poziomach), z rzędem słupów środkowych
z mieczami, usztywniona zastrzałami,
- dach kryty dachówką ceramiczną: nawa i zakrystia -
holenderką, prezbiterium i wieża - mnich-mniszką,
- posadzki: w nawie płyty piaskowca "czarno-białe",
w prezbiterium płytki terracotowe barwne w geometryczny
wzór, w zakrystii i wieży posadzka cementowa,
- schody na wieżę ceglane, umieszczone w grubości muru
wieży, schody na chór drewniane, policzkowe, zabiegowe,
o białustradzie tralkowej ze słupkiem początkowym,

cd wkładka

14. Kubatura	15. Powierzchnia użytkowa	16. Przeznaczenie pierwotne	17. Użytkowane obecnie
1 400 m ³	180 m ²	kościół parafialny	kościół parafialny
18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja		19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycia dachu, wyposażenie i instalacje)	
<p>1988 r. - wymiana drzwi zewnętrznych głównych i do zakrystii,</p> <p>1.90-te - położenie nowego pokrycia dachu z dachówki ceramicznej na folii,</p> <p>1937 - reperacja szkarp kościoła : częściowa wymiana cegieł, przemurowanie niektórych partii szkarp i nałożenie kapników ceglanych, przeprowadzenie odwodnienia najbliższego terenu cmentarza kościelnego wnętrze : usunięto malowidła z XIX w.</p> <p>1938 - pomalowanie wnętrza jednotonowo polichromię stropu, tuku tęczowego i fryzu podstropowego wykonał art. mal. Stefan Wojciechowski z Grudziądza</p>		<p>stan zachowania kościoła - dobry</p> <p>zachowana bryła, elewacje z detalem architektonicznym, układ i elementy wnętrza, kościół posiadał zapewne sklepienia, obecne stropy prezbiterium i nawy z XIX w., chór muzyczny również XIX-wieczny, zamurowano portal południowy, pokrycie dachu wymienione, posadzka terracotowa prezbiterium z XIX w., stolarka drzwi późniejsza,</p>	
		20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie	
		<p>zabezpieczenie i konserwacja polichromii z XIV w. na strychu kościoła (Grupa Ukrzyżowania, Św. Krzysztof i Św. Barbara /?/)</p>	

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)

22. Bibliografia

Katalog Zabytków Sztuki w Polsce, T.XI woj.bydgoskie
z. 19 powiat wąbrzeski, Warszawa 1967, s.43-44

Diecezja toruńska. Historia i teraźniejszość,
T.7 Dekanat Golub, Toruń 1994, s.81-84

Diecezja Chełmińska. Zarys historyczno-statystyczny,
Pelplin 1928, s.306-307

B.Heym, Geschichte des Kreises Briesen und seiner
Ortschaften, Briesen 1902, s.116

23. Źródła ikonograficzne i fotografie (rodzaj, miejsce przechowywania, sygnatury)

24. Uwagi różne

Karta finansowana
przez WKZ w Toruniu

25. Opracował

tekst mgr Ewa Jaszewska, sierpień 2000 r.
(imię, nazwisko, data, podpis)

plany, rysunki j.w.
(imię, nazwisko, data, podpis)

zdjęcia fotograf. j.w.
(imię, nazwisko, data, podpis)

miejsce przechowywania negatywów WO SOZ Toruń ul. Łazienna 8

Karta po wypełnieniu podlega ochronie na podstawie przepisów prawa autorskiego MG-ZW

26. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

27. Załączniki

wkładki sztuk - 8

1. Miejscowość..... ZIELEŃ	4. Obiekt (nazwa jak w karcie)	5. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego)
2. Gmina..... Wąbrzeźno	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY	opis cd.
3. Województwo kujawsko-pomorskie		

p.13 cd. MATERIAŁ, KONSTRUKCJA, TECHNIKA.

- otwory okienne i drzwiowe zamknięte ostrołukowo,
- okna pojedyncze wirażowe, w ramach stalowych, szklone w ołoiu, szklenie rombów, z barwną opaską zamkniętą ostrołukowo lub maswerkowo, w górnych kondygnacjach wieży otwory przesłonięte drewnianymi żaluzjami.
- drzwi drewniane: zewnętrzne główne nowsze płycinowe 2-skrzydłowe zamknięte ostrołukowo; zewnętrzne do zakrystii nowsze płycinowe 1-skrzydłowe zamkniętym ostrołukiem; wewnętrzne z kruchty do nawy płycinowe 2-skrzydłowe zamknięte ostrołukowo, z zawiasami pasowymi, nabijane ćwiekami; wewnętrzne do wieży 1-skrzydłowe płycinowe, zamknięte spłaszczonym łukiem, dekorowane w formie maswerku o 2 płycinach zamkniętych ostrołukowo; wewnętrzne z zakrystii do prezbiterium deskowe 1-skrzydłowe zamknięte ostrołukowo, z zawiasami pasowymi.

RZUT. Prezbiterium krótkie zamknięte trójbocznie, przy nim od północy niewielka prostokątna zakrystia.

Nawa prostokątna, nieco szersza od prezbiterium, poprzedzona od zachodu umieszczoną osiowo kwadratową wieżą. Nawa i wieża opięte w narożach ukośnymi przyporami.

BRYŁA. Prezbiterium kryte dachem siodłowym.

Zakrystia niska, kryta dachem pulpitowym.

Nawa wyższa od prezbiterium, kryta dachem siodłowym.

Wieża 4-kondygnacyjna, z dachem namiotowym. Nawa i wieża ujęte w 1-uskokowe przypory.

ELEWACJE. Nawa o ścianach w dolnej partii z kamienia polnego z użyciem cegły, w górnej partii ceglanych - w wątku wendyjskim.

W narożach ukośne przypory o uskokach krytych cegłą na płask.

W zwieńczeniu ścian tynkowany fryz opaskowy, zamknięty ćwierćwałkiem.

Otwory okienne rozglifione 2-uskokowe, o ościeżach tynkowanych, zamknięte ostrołukowo.

Parapety podokienne z cegły na płask.

Wkładkę założył:mgr Ewa Jaszewska, sierpień 2000 r.
(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów:

Wzór ODZ 1995 r.

Elewacja północna nawy (kamienna do wysokości parapetów podokiennych) o 2 oknach - z których wschodnie pierwotne, wąskie, silnie rozglifione.

Elewacja południowa nawy (kamienna do wysokości ponad zwieńczenia okien - z wmurowanymi pasami główek cegły) o dwóch oknach (ościeża nietynkowane). Pod oknami ślady przemurowań większych otworów, pośrodku ślad zamurowanego portalu południowego.

Półszczyty zachodnie nawy dekorowane blendą ostrołukową z okienkiem szczelinowym zamkniętym odcinkowym łukiem.

Szczyt wschodni nawy zwieńczony 3 sterczynami w formie słupka, środkowa zamknięta dwuspadowo.

Wieża o ścianie kamiennej w dolnej kondygnacji, wyżej ceglana z użyciem zendrówki układanej nieregularnie.

Elewacja z podziałem na 2 kondygnacje, w dolnej 3 blendy: środkowa zamknięta ostrołukowo, boczne spłaszczonym łukiem, środkowa mieści 2 strefy bliźnich okienek ostrołukowych.

Górna kondygnacja odcięta fryzem opaskowym, w niej - okienko ostrołukowe przesłonięte żaluzjami w uskokowej opasce, ujęte w dwie blendy - okienko i blendy zamknięte spłaszczonym łukiem. W zwieńczeniu ścian wieży fryz opaskowy.

Elewacja frontowa wieży z ostrołukowym portalem wejścia o fazowanej krawędzi, nad nim otwór okienny w uskokowej opasce, zamknięty spłaszczonym łukiem.

Prezbiterium o ścianie w dolnej partii kamiennej z wmurowanymi pasami cegły (z główek lub wozówek) wyżej ceglanej w wątku polskim.

Cokół wyodrębniony, wysunięty, zamknięty rzędem kształtek ceglanych o fazowanej krawędzi.

W zwieńczeniu ścian pas z pionowych główek cegły i tynkowany fryz opaskowy.

Okna w otworach rozglifionych zamkniętych ostrołukowo, pod oknami parapety z cegły na płask, poniżej ślady przemurowań większych otworów okiennych.

W ścianie południowej prezbiterium okno i ślad zamurowanego otworu okiennego.

W ścianach trójbocznego zamknięcia prezbiterium - po jednym oknie.

Zakrystia o ścianach ceglanych na nieznacznie wysuniętym cokole, w ścianie nieliczne pojedyncze kamienie, w zwieńczeniu prosty gzyms.

We wschodniej ścianie zakrystii wejście w otworze ostrołukowym.

1. Miejscowość.. ZIELEŃ	4. Obiekt (nazwa jak w karcie)	5. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego)
2. Gmina Wąbrzeźno	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY	opis cd.
3. Województwo kujawsko-pomorskie		

p.13 WNETRZE.

Prezbiterium, nawa i zakrystia o ścianach tynkowanych.

Prezbiterium o oknach w otworach ostrołukowych, rozglifionych do wnętrza.

Strop płaski odeskowany na profilowanym gzymsie - polichromowany.

W ścianie północnej wejście do zakrystii zamknięte ostrołukowo.

Tęcza ostrołukowa.

Kościół posiada kryptę.

Nawa o oknach w otworach ostrołukowych uskokowych, najstarsze pn.-wschodnie w otworze silnie rozglifionym.

Strop belkowy z gzymsem profilowanym, belki o profilowanych krawędziach, z ornamentálną bordiurą (z 4 ćw. XVIII w.)

W narożu przy łuku tęczy od południa niewielki ślad być może podstawy łuku sklepiennego.

Chór drewniany wsparty na 2 słupach czworobocznych o sfazowanych krawędziach (i 2 analogicznych słupach przyściennych, na belkach drewnianych o profilowanych głowicach.

Ścianka chóru płycinowa zamknięta parapetem.

Pod chórem otwór drzwiowy do kruchty zamknięty spłaszczonym ostrołukiem.

W ścianie zachodniej wejście i schody na chór i wieżę umieszczone w grubości ściany wieży.

Wieża o wnętrzu nietynkowanym o starannej murarce, w bocznych ścianach wnęki na sedilia zamknięte pełnym łukiem.

Na strychu na ścianach szczytowych zachowane polichromie gotyckie z 2 poł. XIV w. z dwubarwną wicią roślinną jako głównym motywem dekoracyjnym.

Na ścianie wschodniej w 3 blendach przedstawienia figuralne: w środkowej zamkniętej spłaszczonym łukiem grupa Ukrzyżowania, w ostrołukowych wnękach bocznych - w lewej Św. Krzysztof, w prawej Św. Barbara (?).

INSTALACJE. Elektryczna.

mgr Ewa Jaszewska, sierpień 2000 r.

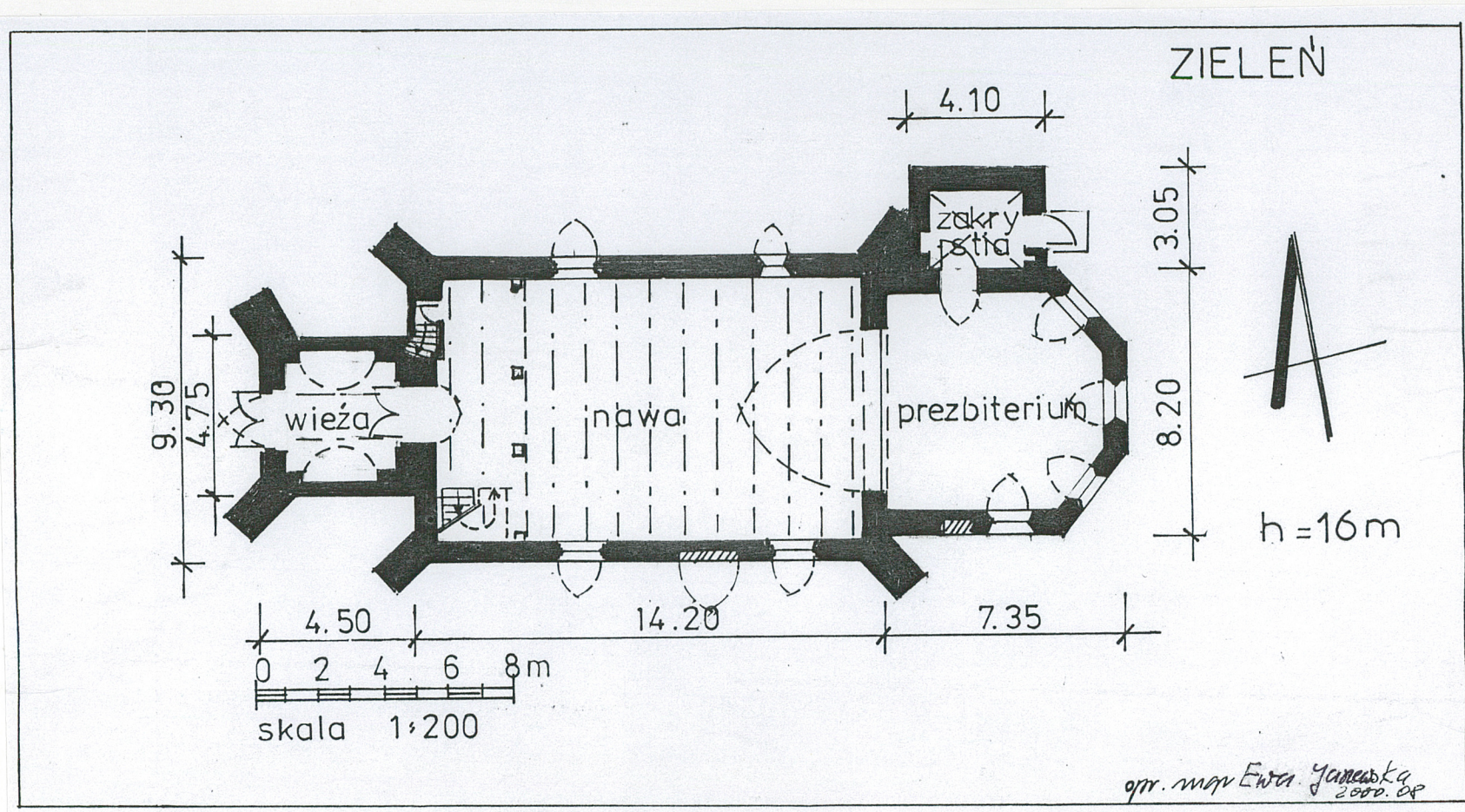
Wkładkę założył:
(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów:

3. Ściana tęczowa, poddasze, polichromia.
4. Ściana zachodnia, poddasze, polichromia.
5. Fragment belrk stropowych w nawie.

1. Miejscowość Z I E L E Ń gmina Wąbrzeźno woj. kujawsko-pomorskie	2. Obiekt (nazwa jak w karcie) KOŚCIÓŁ PARAFIALNY	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego) rzut parteru, plan sytuacyjny, zdjęcie
---	--	--

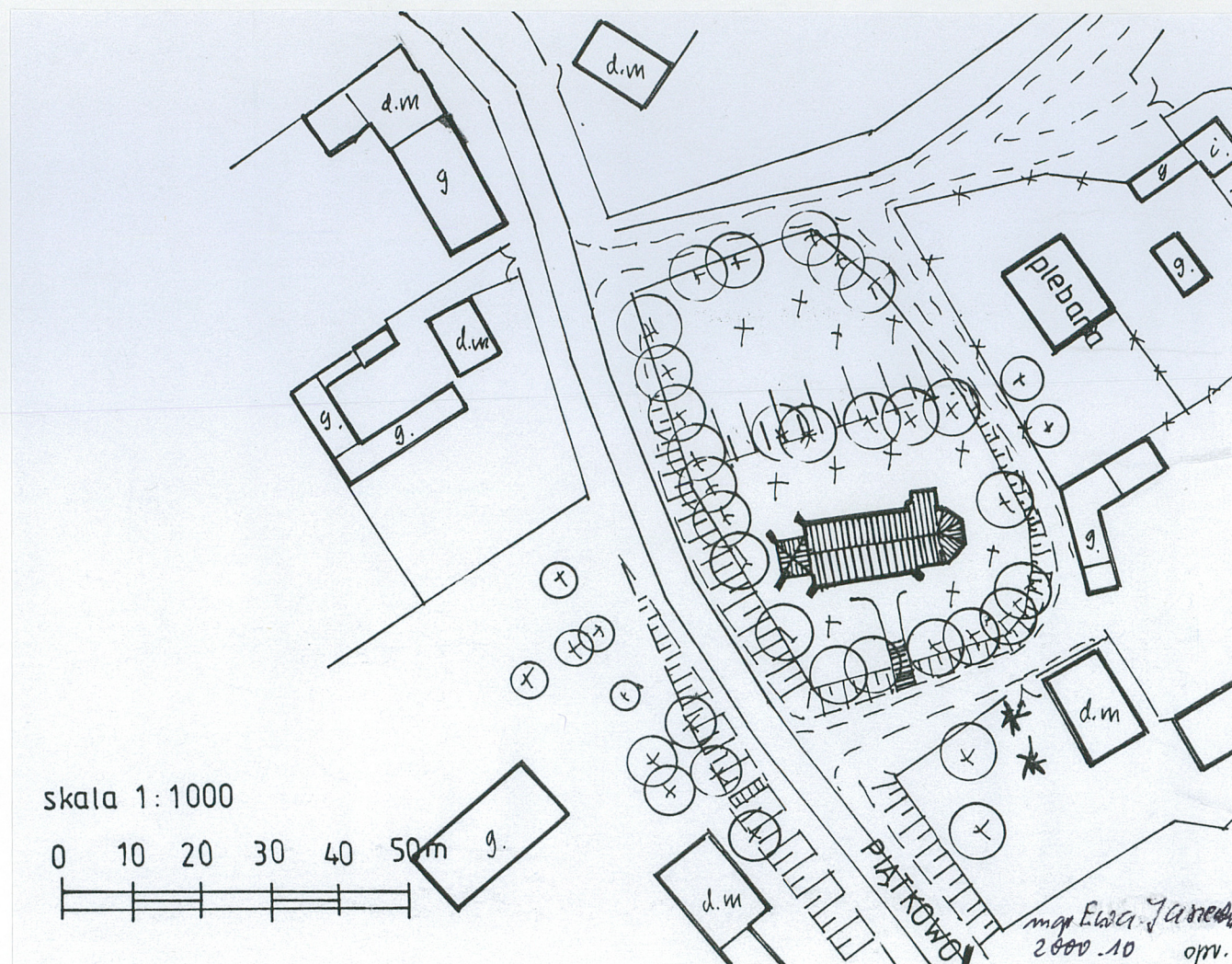
Wkładkę założył: mgr Zofia Wernerowska, sierpień 2000r.
(imię, nazwisko, data)

Wzór ODZ 1978 r.

Miejsce przechowywania negatywów:

33. Wieża, elewacja wschodnia.

1. Miejscowość <u>Z I E L E Ń</u> gmina Wąbrzeźno woj. kujawsko-pomorskie	2. Obiekt (nazwa jak w karcie) <u>KOŚCIÓŁ PARAFIALNY</u>	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego) <u>zdjęcia</u>
---	---	--

6.

6. Elewacja wschodnia.

7. Elewacja wschodnia i południowa.

8. Kościół w otoczeniu widok od południa.

Wkładkę założył: mgr Ewa Jaszczyńska, sierpień 2000r.

(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: WOJOSZ Toruń

7.

8.

DZ 1978 r.

9.

9. Elewacja południowa prezbiterium.
10. Elewacja północna, nawa.
11. Elewacja południowa, nawa.

10.

11.

1. Miejscowość Z I E L E Ń gmina Wąbrzeźno woj. kujawsko-pomorskie	2. Obiekt (nazwa jak w karcie) KOŚCIÓŁ PARAFIALNY	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego) zdjęcia
---	---	---

12. Elewacja zachodnia, wieża.

13. Elewacja północna, wieża.

14. Elewacja południowa, wieża.

mgr Ewa Jaszevska, sierpień 2000r.

Wkładkę założył: _____
(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: WO SOZ TORUŃ

15.

15. Wnętrze wieży, piętro.

16.

16. Fragment elewacji północnej prezbiterium.

17

17. Główna brama prowadząca na teren przykościelny od strony południowej.

1. Miejscowość Z I E L E Ń gmina Wąbrzeźno woj. kujawsko-pomorskie	2. Obiekt (nazwa jak w karcie) KOŚCIÓŁ PARAFIALNY	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego) zdjęcia, plan archiwalny
--	--	--

18. Szczyt wschodni nawy.

19. Wnętrze wieży.

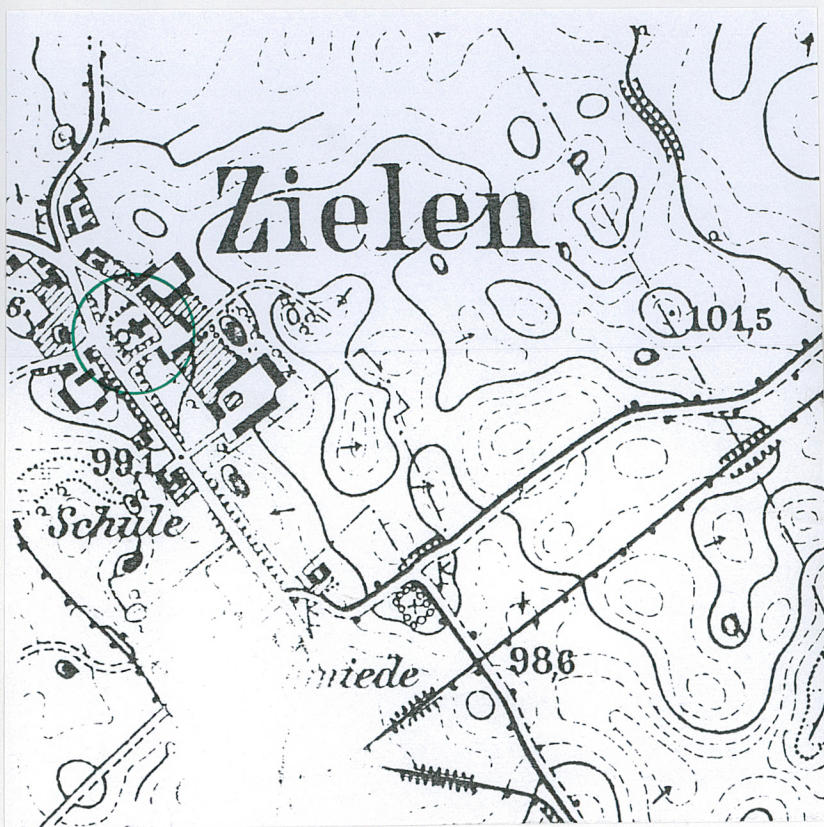
20. Poddasze nad nawą.

Wkładkę założył: mgr Ewa Jaszcawska, sierpień 2000r.
(imię, nazwisko, data)

Wzór ODZ 1978 r.

Miejsce przechowywania negatywów: WoSoZ Toruń

powiększony fragment mapy
1: 25 000, pomiar 1909
wydanie 1911r. BRIESEN 1351

20a. Elewacja północna wieży.

20b. Fragment poddasza nad nawą.

1. Miejscowość	Z I E L E Ń	2. Obiekt (nazwa jak w karcie)	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
	gmina Wąbrzeźno	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY	zdjęcia
	woj. kujawsko-pomorskie		

21. Fragment wnętrza wieży, parter.
22. Nawa, ściana zachodnia.
23. Nawa, ściana północna

Wkładkę założył: mgr Ewa Jaszcawska, sierpień 2000r.

Miejsce przechowywania negatywów: WO Józ Toruń

ODZ 1978 r.

24. Sklepienia w zakrystii.

25. Drzwi do zakrystii z prezbiterium.

26. Prezbiterium.

1. Miejscowość Z I E L E Ń gmina Wąbrzeźno woj. kujawsko-pomorskie	2. Obiekt (nazwa jak w karcie) KOŚCIÓŁ PARAFIALNY	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego) zdjęcia
---	---	---

27. Zakrystia.

28. Wejście główne, elewacja zachodnia.

29. Okno nawy, elewacja północna.

Wkładkę założył: mgr Ewa Jaszewska, sierpień 2000r.
(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: WO SOZ Toruń

